

Albert I en Elisabeth in het Koninklijk Chalet, Oostende 1910-1914:
(inclusief:) de renovaties aan het gebouw en aan het Oud Koninklijk Paleis (tot 1914) (*)

door **Emile SMISSAERT** (concept, initiële naspeuringen, red.);
i.s.m. **Yves DINGENS** (grondige G.O.D **-.research, iconografie)

MIDDEN 1911 - MIDDEN 1914

+++++

1. DAAR ZIJN ZIJ !

En ja, eindelijk, ditmaal was het raak. Wij gaan uitvoerig in op de weergave die een paar zeer opgetogen reporters voor hun krant optekenden en poogden op heel persoonlijke wijze in letters op papier weer te geven. Let op het verschil in berichtgeving.

***** De Koning, de Koningin, de kinderen zijn in aantocht! *****

“Le Carillon”: “(...) Maandag 5 juni 1911. Vanaf 19 uur was een dichte menigte opeengepakt in de omtrek van het station. Klop 19u57', drie minuten vóór 20 uur, rijdt de trein het station binnen. Het volk is woelig. Aan het Koninklijk Rijtuig gaat de deur ogenblikkelijk open en generaal Jungbluth[, vleugeladjutant,] stapt uit. Dan een formidabele toejuiching vanuit de menigte: dààr is de Koningin! Buiten, uit het station stappend worden de Vorsten nog meer toegejuicht: het is geen enthousiasme meer, het is uitbundigheid, - maar zonder buitensporigheid, met tact. (...)” (65).

“L'Echo d'Ostende”: “(...) De aankomst (...) was voorzien (...) om 6 uur 's avonds. Hoewel onze soevereinen zelf uitdrukkelijk de wens hadden geuit dat er geen enkele officiële welkomstmanifestatie zou plaats hebben, hadden enkele toegewijde stadsgenoten sedert zondag een demonstratie door het volk georganiseerd (...) Deze betoging beloofde grandioos en aangrijpend te zijn: alle Oostendse maatschappijen hadden zich erbij aangesloten en het was een echt woud van vlaggen en vaandels die de Koninklijke Familie zou hebben begroet bij hun aankomst.

Ongelukkig genoeg, het uur van vertrek uit Brussel diende verschoven te worden én de Vorsten hadden de wens uitgedrukt om zich direct naar het Chalet te begeven. Noodgedwongen diende het rendez-vous met de sociëteiten afbesteld te worden ... Dit belette niet dat vanaf 7 uur 's avonds in de omtrek van het station het zwart zag van het volk. Om 7u30 werd het een gedrang. Enkele minuten vóór 8 uur dient men wonderen te verrichten om de stationskaai te bereiken. Wij treffen volgende personaliteiten aan de ingang van het ‘*Koninklijk Salon*’ aan: de heer Burgemeester en Mevrouw Pieters, de heren kolonel Van den Eynde en commandant Constant, de directeur van het Zeewezen Borgers, controleur Godenir (?), directeur-generaal van de buurtspoorwegen Eduard De Cuyper(.) Alsook vele gemeenteraadsleden en het merendeel van de ambtenaren der verschillende Oostendse administratieve diensten.

Zodra de trein waaraan de koninklijke wagon gekoppeld was, aankwam om 7u57', steeg de immer jonge generaal Jungbluth die zijn naam niet gestolen had, uit. Een formidabel applaus weerklonk: ziehier de Koningin in reispak en de Koning in simpel colbertje gehuld., de prinsjes, de schattige prinses Marie-José. De kleindochter van Madame Pieters schonk bloemen – prachtige rozen uit Frankrijk – aan prinses Marie-José. Mevrouw Pieters maakte haar compliment aan de Koningin, terwijl de Burgemeester welkomstwoorden richtte tot de Koning. Dit alles op een aangename, hartelijke wijze. Intussen hield het applaus niet op te weerklinken. Het Koninklijk gezin stapte het salon binnen. De Koning trad in gesprek met de heren Burgemeester Pieters, kolonel Van den

Eynde en directeur de Cuyper. Terwijl de Koningin die een stralend voorkomen vertoonde, zich bleef ophouden met de Burgemeestersvrouw.

Wanneer het Koningspaar zich dan, eindelijk, vertoonde aan het publiek, viel hen een ovatie te beurt die van een werkelijk hartroerende hoedanigheid getuigde. De Koning en de Koningin konden de betekenis van deze spontane uiting van een ganse stad niet misverstaan (...).

De auto's die de Koninklijke Familie oppikten, reden op vlugge wijze langs de Hendrik Serruyslaan, de Karel Janssenslaan en het Leopold I-plein, richting het Chalet, en passeerden onderweg een enorme mensenmassa die het gezin geestdriftig toejuichte (...)" (65a).

Maandagmorgen 6 juni 1911[, de dag na de aankomst,] kwamen verscheidene notabelen naar het Chalet om de registers *ad hoc* te tekenen. Plots kwam Prinses Marie José – dit *faits-divers* artikel is getiteld "*La Princesse Ostendaise*" – uit het Chalet getreden, de twee soldaten van wacht presenteerden het geweer, terwijl de aanwezige notabelen eerbiedig zich het hoofd ontblootten "*devant notre royale concitoyenne*"[, toen 5 jaar oud!...]. Zeer met opzet en zonder de minste verlegenheid, benaderde zij om beurt ieder van de aanwezige personen en begroette hen; daarop keerde zij rechtsom en deed hetzelfde met elke soldaat" (66). Of zij een standje opgelopen heeft? Waarschijnlijk!.

Wél passen hier enkele herinneringen die dit "*Oostendse prinsesje*" (zoals zij veelal door vreemden liefdevol betiteld werd alsof het hun eigen kind was) neergeschreven heeft in haar memoires, heel veel jaren later, nostalgisch terugdenkend aan *de tijd van toen*. "(...) Vanuit mijn venster zag ik de zee, het strand en de dijk waarop de wandelaars gingen. Hoe heeft de drukte van dit volk me verstrooid! Zelden in de mogelijkheid te kunnen spelen met mijn broers en niet beschikkend over kleine vriendinnetjes was ik meestal – ik weet niet waarom – alleen opgesloten in mijn kamer. Op een dag zond een onbekende me een hark, een schop en een emmer. Deze geschenken vervulden me dusdanig met plezier dat ik ze, eens de nacht viel, onder mijn bed stopte, uit vrees dat men ze wegnam. Wat ik graag deed, was het tekenen van de "*mailboten*" (*les malles*) die zich, tweemaal per dag, naar Dover begaven. Soms liet men ons aanwezig zijn op één of andere vertoning ten voordele van behoeftige inwoners van deze streek" (67). Zij was nog te veel kind om een duidelijk zicht te krijgen, inzicht te hebben op het "*officiële leven*" van haar ouders. Restten haar van vele ceremonies slechts vluchtige beelden, zij herinnerde zich wel dat er vakantieverblijven op volgden alwaar "plots vader en moeder ons meer nabij, meer toegankelijk werden" (68).

De Koninklijke Familie, voor de eerste maal gelogeerd in het Koninklijk Chalet, verbleef ononderbroken anderhalve maand te Oostende, (zoals reeds aangehaald:) van 5 juni tot 20 juli 1911, daags vóór de Nationale Feestdag van België. Een vuistvol anekdoten wensen wij onze lezers niet te onthouden. De prinselijke kinderen als eenieders kind hielden eraan in het zand vóór het zeewater te spelen; op 24 juni waagden zij zich, aan boord van een "Ibis"-boot, voor het eerst op zee, wat herhaald werd op 5 juli. De Koning en de Koningin – zij had hiervoor dirigent en artistiek directeur Rinskopf vooraf rond 29 juni in audiëntie ontvangen op het Chalet - van hun kant woonden vrijdagavond 7 juli een feestconcert bij in het Kursaal. Het wondermooie 2de pianoconcerto (1900-1901) van Rachmaninov werd vertolkt door Marcel Laoureux (sic). De aanwezigen waren wild-enthousiast door 's Konings komst - vóór, binst en na dit topevenement en in volle seizoensbegin. De kranten geraakten er nadien moeilijk over uitgepraat! Op zondag 9 juli namen Leopold en Karel voor het eerst een bad in zee; een luxe-cabine bracht hen er naar toe. Diezelfde dag werden meer dan 1600 badtickets uitgereikt wat een record en des te meer opmerkelijk was omdat de wind in de namiddag hevig woei (68a). Tenslotte, elke zondag (het kerkgebouw zelf werd niet gepreciseerd, maar wij nemen aan dat het de Sint-Jozefsparochie was) woonde het Koninklijk gezin in alle eenvoud het H. Misoffer bij. Enkel werd nog met meer zorg dan anders het orgelrepertoire uitgekozen, gelet op "*l'exceptionnel sens musical de notre Souveraine, 'artiste elle-même*" ... Uit

die periode (of is het eerder even nadien, het is niet zo evident), dateert (4 augustus 1911) het mooie, befaamd gebleven portret van Koningin Elisabeth, gezeten op een stoel (op de dijk of op het strand?) en verscholen achter een zonnescherm; de fotograaf was de eminente heer Antony. O.m. afgedrukt in de begeleidende folder-bezoekersgids van het "Belvue"-museum (onder het nummer 548) te Brussel.

Op de vooravond van hun vertrek, boden zij "*un dîner intime*" aan aan de heer Burgemeester en mevrouw Pieters; dit was op woensdagavond 19 juli 1911. Aanwezig waren:

- Dhr. Burgemeester;
- Dhr. Henri Borgers, directeur van het Zeewezen;
- Kanunnik Deken Camerlynck;
- Dhr. August Borgers, voorzitter van de Handelskamer;
- Majoor Collin van het 10de Linie;
- Dhr. Cambier, Commandant van de Genie;
- Eerw. Heer Verhaeghe, pastoor van Sint-Jozef;
- Een eredame;
- Twee ordonnansofficieren.

Een korte verslaggeving, gekruid met een anekdote over (wie kan het anders?) het "*Oostends prinsesje*", willen wij jullie niet onthouden; ze werd overgenomen uit dagblad "Le Soir".

"(...) Het was een heel intiem diner, waarop de prinsjes aanwezig waren. Eens 21u30', deed de Koningin een teken naar de gouvernante van prinses Marie José om haar [de vijfjarige] naar bed te brengen. Het prinsesje stond op, omhelsde vader en moeder, en ging, opeenvolgend, elk van de genodigden groeten. Op de soutane van de pastoor-deken Camerlynck waren de ere-tekenen van "*Pro Ecclesia et Pontifice*" aangebracht.

- "Wat is dat voor iets, mijnheer Pastoor?", vroeg het prinsesje, met de vinger wijzend naar het ordelint;

- "Dat, prinses", antwoordde de Deken, "is een decoratie van de Paus";

- "Ah", zei de kleine, en onmiddellijk wees zij met gestrekte vinger naar het roosvormig sieraad aangebracht op de rug van het uniform van dhr. Borgers, directeur van het Zeewezen, "En is dat ook een decoratie van de Paus?"

Verbeeldt u hoe de genodigden in lachen uitbarstten! (...)" (69).

Donderdag 20 juli 1911, de dag vóór de viering van 's lands Onafhankelijkheid te Brussel. De Koning en de Koningin dienden, vanzelfsprekend, aanwezig te zijn en tijdens de ceremonies voor te gaan.. 's Namiddags, op voornoemde datum, stapten in het station de Koninklijke Gasten in hun rijtuig, "*la berline royale*", dat vastgehaakt was aan de express van 16u20'. "La Saison d'Ostende" wist 's anderendaags te vertellen dat oorspronkelijk het uur van vertrek niet medegedeeld noch gekend was, - en toch, weerom wemelde het van het volk! Tal van prominenten, onder wie Burgemeester Alphonse Pieters, deden het gezin uitgeleide. "De jonge prins "Charles Théodore", van zodra hij onze sympathieke en vereerde burgemeester opmerkte, vloog naar hem toe 'en témoignant une joie vraiment touchante". "Onze soevereinen verklaarden zich opgetogen over hun verblijf midden onder ons en over het onthaal vanwege de bevolking. Zij hebben beloofd om tijdens de winter terug te komen naar Oostende" (70).

2. HET ONDERRICHT AAN DE KINDEREN LIEP GEWOON DOOR AAN ZEE

Hun opvoeding en onderwijs gingen door, ook wanneer er aan zee verbleven werd, en wel in een daartoe speciaal ingerichte kamer in het Chalet. De Prinsen werden zoveel mogelijk behandeld als "gewone" burgerkinderen, zonder speciale privileges. Dit blijkt o.m. wanneer zij met opzet in contact gebracht werden met leeftijdsgenoten van het Koninklijk Werk "IBIS". Of, wat heden vertederend voor ons overkomt maar destijds rigoureus streng voor hen was, toen Leopold (° 1901) en Karel (° 1903) insgelijks een "speelgoedvliegtuigje" begeerden om in bezit te krijgen. Zomer 1911:

"(...) Laatstleden speelden zij op het strand en hadden hevig trek in een vliegtuigje waarmee enkele kinderen zich kostelijk vermaakten. In gezelschap van deze snaken gingen zij naar de winkel alwaar men kleine vliegtuigjes te koop aanbood die slechts enkele centiemmen kostten. Gedurende enkele ogenblikken drukten de prinsjes de wens uit om wat mooiere aan te schaffen, maar hun gouvernante weigerde categoriek. En de koningskinderen keerden, samen met hun makkers, terug op het strand alwaar zij zich buitengewoon amuseerden met hun zeer eenvoudig speeltuig van "één cent" (...)"

Insgelijks in dat jaar illustreert een kwajongensstreek dat beide kinderen, eens vrij en gelanceerd, lang niet zo voorbeeldig dachten en handelden als "men" op het eerste zicht zou geloven of wensen. Wij troffen de guitenstreek via de toenmaals welbekende Antwerpse krant "La Métropole" in een Oostendse krant gekopieerd, midden juli 1911, aan:

"(...) Vorige morgen besproeide een oude tuinman van het Paleis [sic] te Oostende de mooie bloemperken met geraniums, toen de prinsen Leopold en Karel plotseling te voorschijn kwamen. De tuinier verwijderde zich een ogenblik, nadat hij het kraantje van de sproeislang had dicht gedaan. Hunne Hoogheden [sic] wisselden wederzijds een blik met elkaar en, zoals de bekoring zelfs koningszonen niet spaart, kunt gij raden dat ... zij zich stortten op de lans en haar richtten op '*le vieux bonhomme*', met een zodanige waterstraal dat hij er vandoor ging '*avec des jambes de vingt ans*' ! Door de krachtige uithaal van deze prinselijke douche, ging de tuinman die druipnat was en met rood aangelopen gezicht, schuilen in de conciërgerie (...)" (70a).

Met hun onderricht waren de volgende (mannelijke) personen belast: dhr. Plas (een onderwijzer), dhr. Poissinger (een leraar Middelbaar Onderwijs), Majoor De Groote, Kapitein Maton en Luitenant de Neve de Roden (70b). Eerstgenoemde, de heer Vital Plas (Marie-José noemde hem "Ivanoe Plas" (70c), werd door het prinsesje in haar "herinneringen" beschreven als "un petit homme rondelet aux yeux en boule de loto". Hij was een afgestudeerde onderwijzer van de Rijksnormaalschool van Brussel en eerder liberaal van gezindheid, iets wat bij de clericale strekking niet zo best overkwam. Anderzijds, de Vorsten hebben het recht, nu nog altijd trouwens, om zelf en vrij hun medewerk(st)ers te kiezen, van welke strekking ook, en hen te behouden!

De knapen kregen, ongeacht de vakantieperioden, doorlopend hun dagelijkse portie (vier of vijf uren studie per dag) te verwerken. Gevarieerd, zoals gebruikelijk, maar aan de kust werd mede aandacht geschonken aan de visvangst, samen met de jonge scheepsmaatjes van de "IBIS". Best mogelijk dat het een idee van de Koning zelf was.

Wat werd hen verder onderwezen? En hoe gebeurde dat, zonder "al te" in details te treden? Er werd uitgegaan van een concreet probleem dat onder alle aspecten werd uitgewerkt. Zoals bv.

- Het versturen van een hoeveelheid vis naar het buitenland werd gevolgd en/of nagebootst;
- Toen hun moeder op reis was in Zwitserland, situeerden de jongens Elisabeths diverse verplaatsingen en wedervaren op de kaart;
- Of, ten einde hun lessen in "histoire naturelle" (natuurkennis) te "verlevendigen" werden ratjes gekweekt;
- Enzovoort ...

Nog zoveel meer uitgebreids, afwisselends en interessants werden deze koningskinderen via privé-onderwijs geleidelijk bijgebracht. Leopold leek meer “studax” dan zijn iets jongere broer Karel ... Ondervraagd naar zijn geliefkoosde vakken citeerde de latere Kroonprins en Koning: rekenkunde, meetkunde, tekenen. Hij leerde bovendien “le flamand”. En hield tevens een soort dagboek bij. ‘Geschiedenis’-onderricht gebeurde volgens de ‘theorie van Majoor Bruck’. Dit houdt in dat de wereldhistorie ingedeeld wordt in grote tijdvakken waarin telkens een bepaald volk overheerst. “(...) De gouverneurs waren met onze opvoeding belast, maar onderwijs werd ons door leraars verstrekt”; zijn oudste vorstelijke pupil sprak, tal van jaren jaren later (in 1976), lovend over de heer Vital Plas: “een kleine corpulente man en vrolijke liberaal (...) Hij was met onze lagere studie belast en bracht ons spontaan de grondbeginselen van het kaats- en voetbalspel bij. Mijn vader had het grootste vertrouwen in hem”. Enz. Opgetekend en gepubliceerd door Gilbert Kirschen: *De opvoeding van een Prins: gesprekken met Koning Leopold III* (1984), p. 22-23. V. Plas zelf - “die heel goed bekend was in Oostende” (werd expliciet vermeld) - gaf jaren later een aantal “Souvenirs” vrij die ergens vervat zijn in de kolommen van het toenmalige gezaghebbende nationale dagblad “L’Indépendance Belge” en overgenomen werden in de lokale krant “Le Phare” d.d. 7 maart 1934. Zij schetsten een beeld in bijzonderheden van het dagelijks leven, “dans la plus grande simplicité”, van Albert I, zijn gezinsleden en een kern van hun entourage. Te Brussel en te Laken. Hoewel het stramien heel waarschijnlijk nagenoeg identiek “beleefd” is geworden, repte hij *niet* over de jarenlange nu-en-dan verblijven in het Chalet te Oostende, - en wij geven er de voorkeur aan om in dit schetsmatig bedoelde exposé er, nu toch, in het geheel niet verder op in te gaan.

En, wat het derde en jongste kind aangaat, prinses Marie-José (°1906)? Aan haar onderricht werd, conform de opvattingen van de “tijd 1900”, wat minder belang gehecht. Koningin Elisabeth, autoritair en streng van aard, iemand die altijd en overal haar eigen wil doordreef (70d), vond dat haar dochter best vóór 7 jaar geen onderwijs zou krijgen. Wat meer is, na haar lieve nurse werd Marie-José opgescheept met een echte “draak” als gouvernante! Het meisje zelf prefereerde bovenal het vak ‘geschiedenis’ en nam jaren en jaren later een en ander van haar belevenissen op in haar “herinneringen” aan haar ouders Albert en Elisabeth. Nu nog lezenswaardige, aangename lectuur! Ook de korte typering in het “woord vooraf” door Georges-Henri Dumont, een gerespecteerd en bekend historicus in Franstalig België, misstaat niet. “Guitig, vrolijk, vurig was zij de ideale speelgenoot van haar broers. Zodat zij zelfs een beetje een ‘*garçon manqué*’ werd: mijn broer Karel en ik, schreef zij, waren de ‘*onhandelbare kinderen*’ van de familie. Leopold had reeds een pragmatischer geest”. Elders in dit essay hebben wij verspreid nog wat meer aandacht gewijd aan haar jeugdimpressies te Oostende. Wel, bij wijze van voorbeeld in 1911, toerden moeder en haar toen vijfjarige dochter per auto samen en menigmaal rond in de omgeving. En, wanneer ze al eens opgemerkt en herkend werden, hartstochtelijk toegejuicht! (70^e). Etc. Merkwaardig is ook, dat het het meisje van toen, tientallen jaren later toen zij haar memoires schreef, bijgebleven is, dat “zij haar broers van langsom minder zag, daar zij zeer benomen waren door hun studies” (69a).

Een kluit tijd later, de tijd was aldaar als het ware verstild en beklijfd: “(...) 1919: in de studiezaal der kinderen is een groot zwart bord. Waarop, door hun huisleeraar, in ’t krijt geschreven, eene aardrijkskundige- en eene teekenles te zien zijn. De barbaren die in de Villa [sic] niets geëerbiedigd hebben, hebben geen hand geslagen aan het geschrevene op het bord (...)” (De Zeewacht; 22 november 1919, p. 2) ...

3. HUN VERDERE LOGEMENTEN IN OOSTENDE (KERST 1911 – JUNI 1913):

(qua detaillering in de tijd, zie het uitgebreid *calendarium*, voorafgaand aan het “**Deel I**” [vóór 1910] van dit exposé).

Weer borrelden geregeld echo's op van het verlangen "(...) naar een bezoek waaraan de bevolking van Oostende een zeer groot belang hecht (...) (71). En of! Was het niet tot vóór kort: "*Ostende, la résidence d'été du Royaume*", "*Oostende, Koninklijke Residentie*"? ... Het riep onweerstaanbaar reminiscenties op aan de glorie van Leopold II's veelvuldige en langdurige verblijven. Historicus Ivan Van Hyfte, in samenwerking met Stadsarchivaris Claudia Vermaut, hebben in 2005 deze bezoeken en oponthouden nauwgezet nageplozen, hen in de vorm van een '*calendarium*' gegoten en overzichtelijk te boek gesteld o.d. t.: "*In het spoor van de Koning*". Dit Leopoldiaanse voorbeeld diende gevrijwaard, bestendig te worden! Het droeg niet enkel bij tot de durende topstanding van een niet eens zo groot stadje dat zichzelf in Europa kroonde tot "*La Reine des Plages*". Het bevorderde tevens en vooral het handeldrijven en de welvaart van een bevolking die het essentieel moest hebben van het toerisme, van de zeer vele "*vrinden*" zoals men de toeristen toenmaals algemeen betitelde en vertroetelde.

Opnieuw "Hoog bezoek":

Rond het feest van Sinterklaas ontwaarde "men", dat "de winterweerluiken aan het Chalet weggenomen zijn" en "dat er sedert vijftien dagen gestookt wordt" (72). Tevens werden er opmerkingen gemaakt, dat "in de omtrek van het Chalet de reinheid te wensen overliet". Door de zorgen van "Stad" werd dit verholpen (73). Even nog iets over de omgeving van het Koninklijk Chalet. "Onmiddellijk achter de tuinen (aldaar), tussen de Chaletstraat en de Koninginnelaan, zijn er braakgronden te vinden die afgesloten worden door een (lelijke doornen)haag in lamentabele staat en zeer onbevallig van uitzicht. Deze haag komt men te rooien en ze wordt vervangen door een houten afsluiting die op een gelukkige wijze het uitzicht zal wijzigen. "Un bon point à Qui-de-droit" (73a).

Ten tweede male arriveerde de Koninklijke Familie, voor een meerdaagse vakantie in het Chalet, op woensdag 20 december 1911, ditmaal ter gelegenheid van het Eindejaar. De trein bolde deze keer uit in het station van "Oostende-Kaai". Zoals ten tijde van wijlen Koning Leopold II waren vele privé-woonsten – een gebruik dat in de loop der jaren spijtig genoeg verloren is gegaan – en alle officiële gebouwen, reeds van de dag voordien [i.e. dinsdag 19 december], feestelijk bevestigd. Andermaal een gebeurtenis en een hele eer voor de Stad, men had er het besef van! Schildwachten, geleverd door een detachement van het Derde Linierement, namen hun wachtpost in, zoals gebruikelijk is tijdens een bezoek van de Koning (73a). In de Koninklijke wagon (*la berline royale*) – getrokken door een treinstel van de toenmalige internationale treinlijn "*Nord-Express*" – waren enkel de Koning, de Koningin en prinses Marie-José, alsook hun gevolg, mee. Twee auto's reden hen naar het Chalet. De twee jongens werden pas op zaterdag 23 december 1911 verwacht. "Ook hier geeft de Vorst een goede les aan de ouders die, onder voorwendsel van vakantieverblijf of van vertrek vóór de datum van het verlof, de lessen voortijdig laten verlaten door hun nageslacht" (74), becommentarieert de "Carillon". Voorts: "gedurende de enkele avonden van hun bezoek, hebben wij met bewondering kunnen zien hoe prachtig verlicht dit paleis [sic] en haar bijgebouwen zijn". Korte tijd na hun aankomst en ondanks het hondenweer dat woedde, deed de Koning een wandeling op de Dijk, dit in gezelschap van generaal Jungbluth, een sinds jaren vertrouweling. Beiden hernamen zaterdagmorgen hun wandeling op de dijk, tot voorbij Raversijde; aldaar merkten zij gestrande vissersvloepen in Middelkerke op. Nog niet uitgewaaid, vertoefden zij 's namiddags op het staketsel; de Koning sprak er met oude vissers over de laatste stormtijden. De Koning en de Koningin "waren hevig onder de indruk van het plotse onweer dat opgestoken was, kort na hun aankomst in Oostende" (Echo d'Ostende; 28/12/1911). Voornoemd verblijf duurde ongeveer een twintigtal dagen. Op donderdag 9 januari van het nieuwe jaar kwam andermaal het moment van afscheid nemen. 's Namiddags, om 16u20', reed *la berline royale*, gekoppeld aan de *express-trein Oostende-Basel*, hetzelfde station van "Oostende-Kaai" uit, nagewuifd door de personaliteiten en een schare fervente royalisten (75). Het was de laatste maal dat Alphonse Pieters, de Burgemeester

van *La Belle Epoque*, de honneurs ten overstaan van hun Hoge Gasten te Oostende kon waarnemen. Enkele maanden later, op donderdag 30 mei 1912, velde een hartaanval de meest geroemde "*Eerste Burger van de Stad Oostende*". Zijn aandenken houdt ook nu nog dagelijks stand, al onmiddellijk na zijn heengaan, door de toekenning als huldeblijk van de straatnaam *Alfons Pieterslaan*, één der bekendste en veelvuldigst gebruikte der verkeersaders in het volle centrum van de "*Koningin der Badsteden*".

Verderzetten van het opknappen van de residentie op de Dijk:

De verfraaiing aan en in het Chalet werd hernomen. O.a. met sierschilderwerk in de galerijen en aanpalende salons (76); plaatsing van 80 artistieke radiatorkasten in eikenhout, met opengaande panelen, koperen rasterwerk, schilderwerk inbegrepen (77). De derde verbetering werd aangebracht rondom de tuin (het park) van het Chalet: gietijzeren palen met rasterwerk in ijzerdraad, twee meter hoog, alsook nog een en ander. (De heer Joseph-Camille Collard (1869-1950) was toenmaals "Jardinier en chef", zowel in het Chalet als te Raversijde). De bedoeling was tweërlei: indringers beletten om binnen te glippen, maar bovenal de Koninklijke Familie te vrijwaren van indiscrete blikken (78), iets waar zij bijzonder gevoelig voor was. Maar, ons dunkt toch, al te gevoelig voor mensen die beroepshalve en door afkomst danig in de kijker lopen, moeten komen. Door hun verheven, uitzonderlijke functie nu eenmaal "gedoemd tot" maar, anderzijds, daar toch tal van voordelen voortdurend van genoten. Niettemin was de krant "*Le Carillon*" al bij al positief gestemd en begripvol voor dit, om zo te omschrijven "structureel" pijnpunt.

Het derde séjour van de "Royals" aan Oostende: 10 juni – 02 juli 1912 :

De maanden verliepen. De lente was doorgebroken in het land. Juni kwam in zicht.

Karl Theodora, Hertogin van Beieren en moeder van "onze" Elisabeth, zoals gebruikelijk bij de mensen van adel vergezeld van een "dame d'honneur", nam rond 18 mei (Echo d'Ostende) haar intrek op het Chalet ten einde er toe te zien op de laatste voorbereidingen voor een aanstaande verblijf van "onze" vorsten. Op donderdag 30 mei kwam de Koning zelf zich vergewissen of het Chalet "klaar voor gebruik" was (79). Het zal hem gewis plezier hebben verschaft dat, door de groei van de hagen bovenuit het in februari ll. aangebrachte rasterwerk, de koninklijke vakantiegangers voortaan zich zullen kunnen onttrekken aan hun 'kwelduivels': sommige al te nieuwsgierige blikken (80). Zoals eerder vermeld, de stad Oostende werd, einde mei, in diepe rouw gedompeld door het overlijden van haar illustere burgemeester. Op zijn begrafenis, begin juni, werd allereerst volgende missive voorgelezen. "Het is met een gevoel van diepe spijt dat de Koning en de Koningin het overlijden van de heer Alphonse Pieters vernomen hebben". Zij delen in de rouw en "zullen in gedachte houden de herinnering aan de diensten die hij in de loop van zijn langdurige carrière bewezen heeft aan de Stad Oostende alsook aan zijn verkleefdheid aan de Koninklijke Familie". Ze werd voorgelezen door de heer August. Liebaert, d.d. 'burgervader' (Echo d'Ostende; 6/6/1912).

Op 10 juni werd het koninklijk spoorrijtuig in station Brussel-Noord andermaal aangehaakt aan een internationale trein, de zg. "*Nord-Express*", die op haar terugweg was naar Oostende. Eens aangekomen, verwelkomde Auguste Liebaert het koninklijk gezin (82). Wij vonden geen noemenswaardige relazen in detail van hoe zij hun dagen aan zee doorbrachten. Gaf "men" gevolg aan hun wens tot privacy? Blijkbaar wel. Enkel deze sprokkelingen: "De Vorsten hebben maandag, in gezelschap van een ordonnansofficier, een lange wandeling gemaakt op de dijk. Dinsdag hebben zij de stad per auto doorkruist" (E. d'O.; 13/6). Voorts: Op dinsdag 25 juni 1912 ontving Albert I de heer Auguste Liebaert in audiëntie en meldde hem, "en termes particulièrement aimables", dat hij gisteren het besluit tot diens benoeming tot burgemeester ondertekend had (E.d'O.. 27/6). Nog vóór hun terugtocht naar Brussel, op een zondagnamiddag, reed het Vorstenpaar, vergezeld door prinses Marie José, per auto naar De Panne om aldaar Aartshertogin Salvator, dochter van de Keizer

van Oostenrijk, te bezoeken (E.d'O.; 4/7). De vooravond van hun afreis, op maandagavond 1 juli, werd uitvoeriger becommentarieerd en in de openbaarheid gebracht. Opnieuw, zoals dat vorig jaar het geval was, werd een diner op uitnodiging gereserveerd in het Chalet. Alwaar Koning Albert I o.a. een zeer langdurig onderhoud had met de nieuwe burgemeester over economische kwesties aangaande de stad Oostende. Meer werd er niet over losgelaten. "De kleine prinsen die volgens koninklijk gebruik de tafelgasten mochten begroeten op het einde van de maaltijd, kwamen bijzonder lieflijk over; het prinsesje vertederde iedereen" (E. d'O.. 4/7). Op dinsdagmorgen 2 juli, om 9u30', vertrokken de hoge gasten per speciale trein uit Oostende (83). Wat later, tijdens het naseizoen, deed het gerucht de ronde als zou ook onze Koning (in navolging van Leopold II en diens "Alberta"?) zich een zeejacht laten bouwen door een Engels maritieme ingenieur, - doch daar was niets van aan. Alberts hobby en hartstocht berustten in essentie bij het alpinisme (83a). Nog tijdens de zomermaanden zochten zij het welbekende wintercentrum Cortina d'Ampezzo op, gelegen in het N.O. van Italië; aldaar gaf de Koning zich ten volle over aan zijn grote passie: incognito het beklimmen van bergen! Prinses Marie-José dacht veel later met heimwee terug aan hoe het er toen aan toeling: "voor enkele tijd zich bevinden in de schoot van de verenigde familie, was voor mij een grote vreugde, te meer omdat het zelden voorkwam" (84).

Het nooit tot stand gekomen "wachthoek" (*corps de garde*) aan het Chalet (84a)

Tijdens zijn leven had Leopold II de wens uitgedrukt om achter het Chalet een wachthoek voor de militaire wachtpost te zien bouwen. Maar hij bleef niet bij dit idee en het Derde Liniregiment kreeg voor zijn 24 wachters de eerste domaniale villa ter beschikking, oostelijk gesitueerd van de Koninginnelaan, bijna rechtover het "Lunapark". Jarenlang voldeed dit wachthuis. Maar de "vreemdelingen" (*vrinden*) die onze badplaats aandeden, hadden maar een pover idee van de manier waarop de Koninklijke Wacht gehuisvest was, daar het gebouw "geen oog had". In september 1912 preciseerde een plaatselijke krant een en ander. De militaire garde – enkel opgevorderd tijdens een verblijf van de Koninklijke Familieleden – is in voornoemde villa "in zeer slechte voorwaarden, in alle opzichten, geloged". "In samenspraak met de Civiele Lijst, zal de regering een groot wachthoek laten optrekken: op de hoek van de Koningsstraat en de Chaletstraat, in het verlengde van de as van de van traliwerk voorziene ingangspoort, in de stijl van de "Galerijen Maquet". Op een terrein dat eigendom is van de Staat zal de stijl van dit gebouw zeer sober zijn. Architect is dhr. Coomans uit Ieper. Om onbekende redenen werden de plannen noch vóór noch na "14-18" uitgevoerd.

4de vakantieverblijf aan zee, tijdens de eindejaarsperiode: begin januari 1913:

Midden december 1912 prepareerde men zich in het Chalet voor een meerdaagse overkomst uit Brussel. Het bezoek was eerst voorzien op 26 december (85), maar door omstandigheden werd het donderdag 2 januari 1913 vooraleer het Koninklijk Gezin zijn intrek nam in voornoemd gebouw op de Zeedijk. De datum en het uur van aankomst waren slechts gekend door ingewijden en het publiek aan het station was dan ook spaarzaam voorhanden, al juichte men de gasten van koninklijke bloede als gewoonlijk van harte toe (86). Na het gebruikelijk begroeten van de personaliteiten werd het Koninklijk Gezelschap per auto op snelle wijze naar het Chalet gevoerd. Toevallig prachtig weer lokte de "Royals", als eenieder die tijd had, naar dijk en strand voor langdurige wandelbeurten. Op maandagmorgen 6 januari scheepten Albert I en zijn beide zonen zich in op de "*Princesse Elisabeth*", de toen snelste mailboot van de lijn Oostende-Dover, voor een dagtrip heen en terug naar Engeland. Na een korte vakantieperiode die ik niet nader kan preciseren, bij gebrek aan overlevering, werden de valiezen weer ingepakt, richting Brussel (87).

Voorjaar 1913:

06 maart: “De Civiele Lijst gaat nieuwe en omvangrijke werken laten uitvoeren in het Koninklijk Chalet” (88). Diezelfde dag kwam Koning Albert I, in gezelschap van Prins Leopold en luitenant-generaal Jungbluth, zijn vleugeladjutant, weerom naar Oostende. Zij gingen te voet richting Chalet, alwaar de Vorst in kennis gesteld werd van de komende werken. 's Middags om 13 uur zette het drietal per tram koers richting Raversijde; daar wilde de Koning het park zien dat een volledige verandering zal ondergaan. Na gedane werk, arriveerden zij om 15u30' aan het Station Oostende-Kaai, alwaar de Vorst in gesprek kwam met de Stationschef. Hij liet niet na even te spreken met een mecanicien van de internationale trein “*Nord- Express*” “(...) en zelfs met een spoorwegarbeider”, aldus de reporter die besluit: “men beweert, dat de Koninklijke Familie met **Pasen** enkele dagen zal doorbrengen in Oostende” (89). Dit voornemen ging niet door. Volgens sommige kranten omdat Albert I de laatste tijd geplaagd werd door heuppijnt (*sciaticque*) en de zeelucht hiervoor schadelijk is. Een bevoegde bron ontkende nochtans (90). De ware reden is nu niet meer te achterhalen en het is, strikt genomen, ook niet zo belangrijk, menen wij ...

Dinsdag 27 mei: na het militaire *Kamp van Beverlo* (4000 ha, Belgisch-Limburg) bezocht te hebben, arriveerde, ik citeer, “Koning Albert te Oostende, vergezeld door hun drie kinderen”. Het is niet duidelijk of de Koningin mee was. Een zeer grote en enthousiaste menigte wilde “hen” per se zien en het was onder het uiten van kreten en toejuichingen dat het gezelschap het station Oostende-Stad verliet, om dan met auto's in directe lijn naar hun buitenverblijf aan zee (het *Chalet*) gereden te worden. “Tijdens de begroeting door de heer Burgemeester Liebaert in het stationsgebouw sprak de Vorst o.m. zijn grote waardering uit voor het door de Oostendse stadsbestuurders genomen initiatief om wijlen Leopold II te bedenken met een monument” (91). Waarschijnlijk was het eerder ooit anders, denken wij, want de pers deelde ditmaal pluimen van waardering uit, zowel aan de stationschef als aan het Hoofd van de politie, inzake een zeer goede ordebewaring. Tijdens dit gelegenheidsverblijf bezocht Albert I, voor het laatst (29 mei 1913)) vóór Wereldoorlog I, het Koninklijk Werk “*Ibis*” te Bredene. Hij wenste de directie geluk met het gepresteerde werk, woonde een TSF-radioles bij en zag de jongens militaire drill uitoefenen met de wapens van de FN-fabriek van Herstal (92).

20 juni: De Vorst ontving op het Chalet, in officiële audiëntie en met middagmaal, o.m. de heer Davignon, Minister van Buitenlandse Zaken, die een delegatie kwam voorstellen t.g.v. de troonsbestijging van de Prins von Reuss (93).

4. ZOMERVAKANTIE IN HET CHALET (18 JULI – 21 AUGUSTUS 1913):

* Verzoek met aandrang om privacy en rust:

Om de periode van de zg. “*Grote Vakantie*” door te brengen zochten de Koning en zijn familie weerom het Oostendse Chalet op de Dijk en aan de Noordzee op. Ditmaal voor een langdurig verblijf van liefst 6 (zes) volle weken! Wat met Albert sedert zijn aantreden als Vorst nooit eerder gebeurd was. Wijlen Koning Leopold II deed dat wel: gaarne en veelvuldig, ongedwongen en niet vlug verstoord zich al eens mengend en bewegend onder de mensen die hem zijn privacy gunden en deze respecteerden. Al te blij en vereerd dat de Hoogste Burger van het Land met hen in een topseizoenstad als Oostende de zomerzon en –geneugten deelde. En ... in zijn zog zorgde, dat andere aristocraten en aanzienlijken een vakantieverblijf aldaar voornaam, aantrekkelijk en vermeldenswaard vonden. De lijsten van een bonte schare aanzienlijke en minder gewichtige badgasten staan vermeld en zijn bewaard in de jaarlijkse zomerkrant “*La Saison d'Ostende*”, in het

Frans opgesteld en aangeprezen, zodat *le beau monde* er dagelijks nota kon van nemen. En gebeurlijk meer en beter gericht elkander konden opzoeken, - om nader kennis te maken of om de vriendschapsbanden of zakenrelaties weer nader aan te halen, al naargelang het hen uitkwam en naar believen van *les estivants*.

In hoofse, nochtans niet mis te verstane bewoordingen drukte deze “La Saison d’Ostende”, in haar editie van 11 juli 1913 [met dank aan dhr. Y. Dingens voor deze kapitale vondst *ad rem!*], een wens uit. Wij citeren voluit in vertaling en gebruiken best archaïsche, hier tot hun recht komende termen en zinswendingen. “(...) **Welkom aan de Koninklijke Familie**. Wij menen te mogen berichten, dat het Koninklijk Gezin zich te Oostende zal vestigen, vanaf 14 [sic] dezer maand voor een te voorzien verblijf van zes weken. Wij wensen vol respect welkom te zeggen aan onze Soevereinen aan wie de gehele bevolking van Oostende erkentelijk is voor dit precieuze blijf van sympathie. Neemt ons niet kwalijk wanneer wij onze medeburgers het volgende aanraden: de Koning; de Koningin, de koninklijke prinsen, het liefballig prinsesje Marie-José (: zij) wensen zich bij ons op te houden als eenvoudige “verlofgangers”. Om maar te zeggen, dat zij dankbaar zullen zijn mochten allen maat weten te houden met hun uiterlijke blijken van sympathie jegens hen. Het volstaat voor hen om te weten dat wij hun heel oprecht in het hart dragen (...)”. Het geeft m.i. de kern van de zaak weer die is: gunt ons op nette wijze (wat) **privacy**, verbodt de sfeer niet ... Hoe omfloerst, voorzichtig-behendig klinkt deze bede in het Frans: “ (...) désirent se trouver parmi nous en simples “villégiateurs”. C’est assez dire qu’ils seront reconnaissants à tous de ne pas prodiguer trop les marques extérieures de sympathie à leur endroit. Il leur suffira de savoir que nous les portons dans notre coeur bien sincèrement (...)”.

* Om welk uur, zegt ge?

Kan niet beter, niet pittiger beschreven worden dan wat en hoe “Le Carillon” hieromtrent verslag over gaf. ...

“(...) Moment van opschudding, vrijdagavond 18 juli 1913, bij het leidend personeel van het “Spoorwegstation Oostende-Centrum” [gelegen in volle centrum, aan het tweede oude handelsdok]. De Koninklijke Familie arriveerde om 20u01’. En men merkte [, dan pas, enkele ogenblikken vóór het binnenrijden van de Koninklijke Trein ...] dat de horloges – meer speciaal deze die opgehangen is boven de ingangsddeur van de ontvangstzaal – stil waren gevallen [en] 19u40’ [aanwezen].

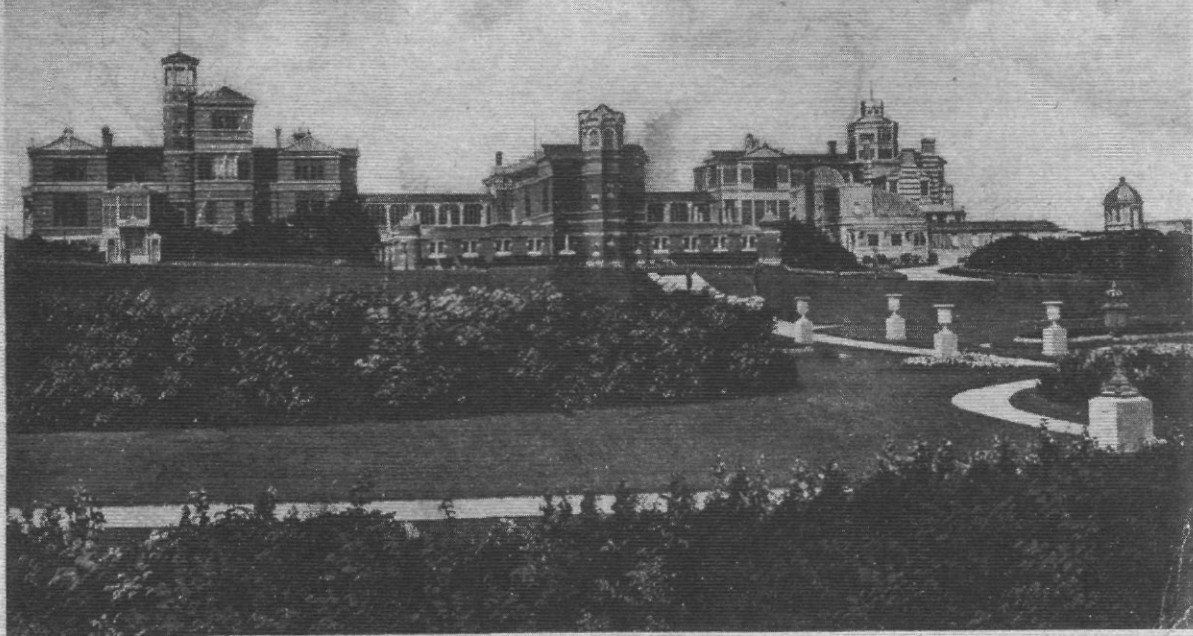
Wat aangevangen? Verschillende oplossingen werden naar voren gebracht. *Ofwel*: men “zou de wijzers vooruit draaien”, dusdanig dat ze het juiste uur aanwijzen op het moment van aankomst van de koninklijke trein, - iets wat een nogal onhandig bedrog zou geweest zijn -, en iets wat een schelmse confrater, eveneens aanwezig op de receptie, zou brengen tot grove spot. *Ofwel*: men zou alles laten zoals het is, in de hoop dat de Koning niets zou merken.

Ten langen leste, na vrij lange bespreking, werd door “le sympathique” stationschef gekozen voor de redelijkste alsook loyaalste oplossing. En hij liet banden wit papier plakken op de uurwerken “in panne”.

Dat neemt niet weg dat de opschudding, gedurende enkele stonden, groot was “chez les gros bonnets responsables”. De omstaanders die erg in hun schik waren, hadden nauwelijks verholten plezier in dit onbetekenend incident dat trouwens perfect afliep (...)” (94).

Ostende
Le Chalet Royal

OSTENDE — *La plage et le chalet royal*
The sea-shore and the royal chalet

* Verloop van deze koninklijke vakantie:

Maandag 25 juli. Leopold en Karel, onder begeleiding van hun huisonderwijzers, bezochten incognito het "kokette" badplaatsje Westende, alwaar ze in een restaurant genoten van een vieruurtje. Weldra echter werden ze herkend en waren het voorwerp "des attentions affectueuses de tous" ... (94a).

Albert I deed deze maal iets wat bij toeristisch Oostende hypergevoelig lag en wat zijn hierom dankbaar gememoreerde en gerespecteerde voorganger Leopold II hem menigmaal royaal voorgedaan had: de **paardenkoersen bijwonen**. Het is de eerste maal dat wij sedert begin 1910 deze, de *society* betreffende en haar vererend, zo'n vermelding vonden. Op 27 juli was Koning Albert I, in burger gekleed, aanwezig op de zogenoemde "*Rennen van Zondag*" [altijd de belangrijkste, prijzenrijke koersendag]. De Vorst liet, zoals het hoort en op zijn vraag, zich uitleg verschaffen over de verschillende schikkingen van de Hippodroom en liet zich de personaliteiten - die aanwezig waren - van de Belgische paardenwedrennen voorstellen.

Op vrijdag 1 augustus volbracht Albert I een andere, onder en bij hoge adel gebruikelijke verplichting: **op visite** bij Aartshertog Frederik van Oostenrijk en zijn echtgenote, een zoon en schoondochter van de Keizer van Oostenrijk, die logeerden in het grote, vermaarde en luxueuze "Royal Palace Hotel" (95). 's Anderendaags zoals het protocol voorschreef: een tegenbezoek. De Hoge Gasten, wie ook, werden dan geïnviteerd op het Chalet om de thee te gebruiken met onze Vorsten.

Zoals voorheen aangehaald, er liep zelfs even het gerucht, dat de Belgische Vorst opdracht gaf aan een Brit om plannen voor een nieuw en eigen "koninklijk jacht" te maken. Daar was niets van aan (96).

De Koningin woonde in de Koninklijke Schouwburg een concert bij dat gegeven werd door het Symfonieorkest van het Kursaal onder leiding van Léon Rinskopf

Zondag 3 augustus: de Koning kwam op de laatste dag waarop het kampioenschap in het schermen beslecht werd. Er waren zowel Belgen als vooral vreemdelingen; met iedereen hield hij een praatje (96a)

Dinsdag 5 augustus: Albert en zijn twee zonen brachten een grondig bezoek aan de gloednieuwe mailboot "*Stad Antwerpen*" die twee dagen later zal beginnen op- en afvaren naar Dover (96b)

Donderdag 7 augustus. Een muzikaal, Hongaars wonderkind werd op het Chalet uitgenodigd om op viool een auditie ten beste te geven voor het koninklijk gezin. Duci Kerekjarto, amper 11 jaar oud, speelde vorig jaar reeds in Londen en dit jaar in Gent en Blankenberge om even later in ons Kursaal op te treden. "Onze Vorsten die van bewondering vervuld waren en aangenaam verrast door diens virtuositeit, onderhielden zich na afloop met de artiest die door de Koningin begiftigd werd met een prachtig juweel waarin de datum van 7 augustus gegraveerd was" (96c).

Op zondag 10 augustus, om 11 uur, begaven alle [Belgische] koninklijke gasten zich naar de *Koninklijke Kerk Sint-Jozef* om er **de zondagsmis** bij te wonen. Opgeluisterd door de tenor Isalberti die het aandoenlijke "Panis Angelicus" van César Franck en het "Ave Maria" van Charles François Gounod zong. De publieke belangstelling was enorm (97).

19 augustus: de Vorst bezocht, in het gezelschap van Commandant Preudhomme (ordonnansofficier), het Franse hospitaalschip, 'Le Notre Dame de la Mer', dat aangemeerd lag in Oostende in het Tweede Handelsdok (96d).

Na het overlijden van Leopold II, einde 1909, zochten ook Albert I en zijn gezin het andere koninklijke domein in **Raversijde** op. Ergens in de loop van hun zomerverblijf van 1913 ontving onze Vorst aldaar Aartshertog Franz-Ferdinand van Oostenrijk, de keizerlijke troonopvolger en zijn echtgenote (97); een foto getuigt van dit gebeuren. Beiden, op zich minder betekenende figuren ware het niet van de kapitale erfopvolging die weldra in het verschiep lag - wannéér kon niemand weten - hebben tóch een opmerkelijke plaats in de Historie verworven en bewaard. Ze werden ruim een jaar later, 28 juni 1914, te Sarajewo in het roerige Balkangebied vermoord (98). Dit opzienbarende, tragische incident dat voor de Donau-Monarchie een breekpunt was, escaleerde tot een niet meer in de hand te houden kruisvat en gaf binnen de maand aanleiding tot het uitbreken van de Eerste Wereldoorlog (2 augustus 1914). Met vier vreselijke jaren als gevolg en nadien nog een cascade van rampzalige gevolgen voor eenieder ...

Voor een nadere kennismaking met alsook een omschrijving en historiek van dit apart te nemen domein dat, na veel vijven en zessen, tot op heden bewaard is en in stand bleef – niet vanzelfsprekend, vinden wij, maar in de hand gewerkt door allerlei, gunstig uitgedraaide omstandigheden die samen geleid hebben tot een 'Provinciaal Domein' - verwijzen wij naar het gedegen studiewerk van haar conservator (op rust). Aleks DESEYNE: *Raversijde: geschiedenis van het Koninklijk Domein*, uit 1993 (99).

Hoe deze passus uit 1934, Koning Alberts sterfjaar, zoveel tientallen jaren later nog correct interpreteren? Wij citeren op objectieve wijze: "(...) Na hem [Leopold II] vertoonde Koning Albert en zijn familie een bijzondere aantrek voor Raversijde [door mij gecursiveerd en onderlijnd].. Als zij aan de kust vertoefden, kon men ze iederen namiddag aantreffen in het boschje [sic, ?] waar de kinderen vrij konden rondlopen. De Prinsen Leopold en Karel, onder het waakzaam oog van den Koning, voerden er allerlei turn- en acrobatische oefeningen uit en dikwijls klommen zij op den houten toren die aldaar opgetrokken was (...)" (100). Het komt overeen, in essentie en genuanceerder dan, met wat een groot nationaal, Gents dagblad "*Le Bien Public*" in 1913 zelf via zegslieden constateerde en berichtte. Pro memorie: het domein besloeg toen 12 ha en had 6 grote serres (100a). Vlak vóór de oorlog uitbrak, had Albert I nog duinenterrein bijgekocht (100b). De Koning liet door de 'diensten' van '*Monsieur Collard*' - toen zijn 'Jardinier en Chef' van Beplantingen in het Chalet en te Raversijde, alsook na 14-18 en sedert 1922 de opmerkelijke Directeur van de toenmalige 'Beplantingsdienst' van de Stad Oostende - er een *proeftuin* aanleggen. Iets dat na 14-18 werd stopgezet, om te ervaren welke vegetatie in de zilte zeelucht gedijt. Ook de installatie van een '*weerkundig observatorium*' (meteorologisch station) (100c) was een ander initiatief dat nieuw was en tijdens het interbellum haar zin en nut bewees. Na de 1ste Wereldoorlog weigerde Albert I schadeloosstelling voor de aanzienlijke schade en puinen die in het Chalet van Raversijde aangericht waren door de vijand.

* Einde:

Op donderdag 21 augustus 1913 keerden alle Koninklijke Gasten per trein terug naar Brussel (101). Wellicht een wat al te zakelijke, droog-korte opsomming? Misschien verklaart het volgende punt wat meer?

* Evaluatie en hun gebrek aan privacy:

De opdringerigheid van de mensen heeft hen danig op de zenuwen gewerkt. Wij beschikken over en boffen dat een toentertijd belangrijke Franstalige, Gentse krant, "Le Bien Public", een correspondent te Oostende in dienst had die een koe een koe durfde te noemen en niet nodeloos rond de pot draaide, ook niet als het *royalty*-kwesties betrof:

"(...) Het enige wat de koninklijke bezoekers hier [in Oostende] verveelt, is die niet aflatende nieuwsgierigheid (*cette curiosité obsédante*) van de menigte.

Onlangs ging de Koning op de wijze van een burger, in stad enkele inkopen doen en hij werd herkend. En onmiddellijk versperden 200 [sic] nieuwsgierigen de straat om hem aan te staren. In de toekomst zal dit blijven achtervolgen (*cette obsession*) onze Soevereinen beletten om nog onze winkels op te zoeken.

Om aan deze belachelijke curiositeit te ontsnappen, gaan de [koninklijke] kinderen spelen op het strand van Raversijde, maar ook daar worden ze lastig gevallen door benden kwajongens.

Aldus geschiedt het, dat de Koninklijke Familie in Oostende niet meer de rust vindt die ze vóór alles wenst. En zo ze de Kust verlaat, dan is het om te vertoeven in streken waar men hen toelaat om met rust in vakantie te gaan (...)" (102).

Een vakman-historicus, wie dat ook mag wezen, wordt aangeraden, *meer nog: geboden* nimmer een standpunt in te nemen t.o.v. zijn of haar onderwerp; maar de *bronnen, niets dan de bronnen, voor zich te laten spreken*. Sapristi, dat kittelt ons nu even.. Kunnen wij hier -even maar, hoor – opzij treden en, een eeuw in de tijd teruggeflitst worden, als zeg maar *jan-met-de-pet, een passant, een waarnemer, een journalist, un badaud quelconque, een simpele tijdgenoot* van toen. Leest, overweegt en vergeet het dan.

Toegegeven, - erg vervelend, die opdringerige meute, dat gewriemel, dat licht ontvlambare, immer juichende volk. Dag in, dag uit. *Anderzijds*, zij behoren nu eenmaal, willens nillens, tot de opperste klasse, de "Royals", - en het heeft *vaak zijn voordelen*. Het is, van bij hun geboorte, als het ware een *lotsbestemming*: zij zijn niet echt vrij en verkeren niet onder het 'gewone' volk, het is een verfijnder milieu, zij kennen geen doorsnee leven. Dat kan steken en frustrerend zijn. Wél zijn zij doorlopend onbezorgd van materiële bekommernissen en middelen van bestaan. Jà, - maar ... *afgeschermd van het gewone dagelijkse leven*. Zij positioneren zich, door hun hoge functie en hun hoogst adellijke status, *boven* de mensen en *niet te midden* van de gewone burgers. Besluit van deze **excursus**: het is een situatie die eigenlijk niet op te lossen valt, waarvoor geen alternatief voorhanden is. Tenzij de vlucht, iets wat zij later inderdaad deden. Heeft niet elk soort van leven - per slot van rekening - zijn uniciteit en zijn waarde, zijn nut en zijn bestaansrecht, zijn voor- en zijn nadelen? Nemen wat er komt, 'eten wat de pot schaft', - al vraagt men er meestal niet om of is men er niet mee gediend of geholpen!.

In zijn sociale omgang gingen Prins en Koning Albert I zeer eenvoudig – tot vervelens toe aangestipt maar een kernkenmerk van zijn gedrag - om met de personen uit zijn omgeving. Eenvoudig eveneens was hij in het dagelijkse leven (103).. Karakteristiek had onze derde Vorst zo zijn eigenheden die, zelfs eerder negatief van aard, hem veel dichter, menselijker bij de Belgen deed overkomen. Zijn verlegenheid, zijn onhandigheid, zijn haast ziekelijke weerzin voor mondaine praal. Albert I hield van het familieleven, sober doorgebracht (104). Als eender welke man kon het bij gelegenheid een pijpje roken en een pintje pakken hem best aanstaan. Of het, ter verstrooiing, zomaar een krant ter hand nemen of, ongestoord en geboeid, eindelijk dat boek lezen 'dat hij al lang liggen had' Of, wie weet, één van zijn twee geprefereerde literaire tijdschriften in bladen: "*Le Mercure de France*" en "*La Revue des Deux Mondes*" Een ander commentator beschreef zijn houding als volgt: "tegenover het publiek gaf hij soms de indruk van gegeneerd te zijn; dit was geen schuchterheid, veeleer een *terughoudendheid*" (105).

Jaren later, na Wereldoorlog I, was 's Konings huiver om-op- te-vallen nog even geprononceerd en diepgaande. "(...) En men verbaast zich heden dat de Koninklijke Familie niet meer te zien is in Oostende. Maar toen Koning Albert er kwam, enkele jaren geleden [*wanneer precies wordt niet gezegd*], op het strand en er een bad nam, stroomde de mensenmenigte bijeen op de "*plage*" om hem domweg te bekijken, in plaats van zijn incognito te respecteren (zie in: L'Echo d'Ostende; 1 augustus 1935) (...)" (106)..

5. NOG ÉÉN JAAR EN DAN, ONVERWACHT : "BANG" !!

Wij nemen de draad weer op in ons documentair, op ware feiten gestoeld historisch essay. Iedereen was intussen opnieuw aan het werk getogen in het binnenland.

* **Het Chalet** vereiste verder onderhoud. "(...) De stellingen, eerst aangebracht aan het westelijk paviljoen, vervolgens aan het oostelijke van het Chalet, zijn nu verdwenen: ze dienden om de gevels uitgevend op de zee volledig te herschilderen, want ze hadden er grote nood aan. (...) Het Koninklijk Chalet verkeert thans in de mogelijkheid, binnen en buiten, om de Soevereinen waardig te ontvangen" (90). Luidens een mededeling, einde januari 1914, waren de restauratiewerken er geheel voltooid (107) en 'men werkt nu aan de beplantingen' (108).

* **Korte oponthouden:** vlug na elkaar zocht Koning Albert I Oostende op; de redenen zijn onbekend.

Op woensdag 12 november 1913 even naar het Chalet en dan een wandeling naar het westerstaketsel (109), een site die wijlen zijn oom zo graag en zo vaak aandeed. Was er op dat moment misschien weinig of geen volk? Scheen de zon? En heerste een behoorlijke temperatuur langs het water? De aanblik uit de verte op de zee en de haven, de diverse schepen en allerlei bedrijvigheden is dan inderdaad nog zo genietbaar. Niet te voorspellen, deugddoende momenten om, lekker ingeduffeld, knusjes én toch sportief te koesteren!

Zes dagen later, op dinsdag 18 november, terug in Oostende, ditmaal in gezelschap van Prins Karel. Eerst naar Raversijde, dan naar de havenwerken. Terug naar Brussel met de internationale trein Oostende-Basel (110).

Twee maanden later, tegen zijn gewoonte in, voor de derde maal naar Oostende, ditmaal op dinsdagochtend 13 januari 1914. De Koning bezocht de mailboten en de havenwerken, om dan nog eens op te trekken naar Raversijde (111). Het weekblad "*Le Littoral*" d.d. 17/1 schetste nader dit gebeuren. "Brr! ...Sire! Er moet daarbij sprake zijn van enige 'coquetterie' Men heeft dinsdag de Koning gezien die te voet langs de '*plage*' van Oostende naar Raversijde trok ... Gij weet welke fraaie temperatuur er heerste? Welnu, terwijl de ordonnansofficier warm ingeduffeld was, liep de Koning in zijn vest". Vlak daarop maakte diezelfde krant, op 21/1, gewag dat er "besloten schijnt dat de Koning en zijn familie, in de loop van de volgende maand, twee of drie weken te Oostende zullen doorbrengen". Het was en bleef bij een voornemen. Tezelfdertijd gaf ze de belangrijke melding vrij, dat de restauratiewerken aan het Chalet *compleet voltooid waren en dat deze residentie, binnenin geheel getransformeerd, thans zeer comfortabel om te betrekken was*. Midden februari gevolgd door een al even gewichtig soort van communiqué: dit geheel herstelde en gemoderniseerde gebouw is *zopas door de Civiele Lijst overgenomen die definitief zal instaan voor het onderhoud* [cursivering door ons aangebracht] (111a).

Koning Albert I brak, einde februari, zijn arm, iets wat hem bestendig in zijn werk hinderde; einde maart werd de armband weggenomen (111b). Op vrijdag 27 maart kwam de Vorst, in gezelschap van ordonnans commandant Doutrepont, de schade die aan het staketsel door een storm was

toegebracht, opnemen. Daarop stapte hij het nabij gelegen Oud Koninklijk Paleis (Langestraat) binnen om de transformatiewerken aldaar te inspecteren. Middagmaal in het Chalet. Daarop bezoek aan zijn domein in Raversijde alwaar men de laatste hand legt aan de bouw van een zeeobservatorium. In de vooravond terug naar Brussel (111c).

* Paasverlof (13-24 april 1914):

Veertien dagen vóór het Pasenreces werd wél alles in gereedheid gebracht voor hoog bezoek. Iets wat de pers en de Oostendenaars niet ontging, en telkens onderwerp van gesprek was "in stad". "Donderdagmorgen 2 april werden in het Chalet de ramen wagenwijd opengezet, teneinde de koninklijke appartementen in de linkervleugel te verluchten" (112). Inderdaad, het was deze keer geen loos alarm.

Van 13 tot 24 april bracht het voltallige Koninklijk Gezin, voor de zesde maal in het Chalet - en voor de voorlaatste keer vooraleer Wereldoorlog I uitbrak -, ditmaal een elfdaags verblijf door (113). Op zondag 13 april arriveerde de trein in het station Oostende-Kaai. Diverse personaliteiten (o.w. de burgemeester, de pastoor-deken, de kolonel van het Derde Linierégiment en de stationschef) spraken welkomstwoorden uit, terwijl het kleindochtertje van de heer Liebaert bloemtuilen gaf aan de Koningin en prinses Marie José. Kortom, het gebruikelijke ceremonieel. De hoge gasten begaven zich daarop rechtstreeks per auto naar hun residentie op de dijk (113a).

* Donderdag 17 april. "Reik de hand, bal de vuist niet. De hand schept vriendschap, de vuist veroorzaakt oorlog", een motto als het ware voor dit heden naïef aandoende, vreedzaam artikelje dat geen weet had - en ook niet kón hebben - van een reeds vlakbij, algemeen om zich heen grijpende catastrofe ... *** **De Koning op het strand** "(...) Deze morgen, rond 10 uur, ging de Koning met de prinsen Leopold en Karel naar beneden op het strand; de kinderen zetten zich onmiddellijk aan het werk om een fort te bouwen. Dadelijk werden zij omringd door een menigte jonge bewonderaars, terwijl de volwassenen op een respectueuze afstand de werkzaamheden van de baardeloze, koninklijke ingenieurs gadesloegen. Plots maakte een slanke jongen van ongeveer twaalf jaar, uit Verviers afkomstig, zich los van de groep kinderen. Hij nadert de Vorst, buigt en begroet hem met een luide "Goedendag, Sire". Albert I met zijn gewone *bonhomie* (gemoedelijkheid) komt dicht bij de jonge *patriote* (goede vaderlander), lacht hem toe en reikt hem hartelijk de hand. Meer was niet nodig om het ijs te breken tussen het Staatshoofd en zijn jonge bewonderaars. De één na de andere kwam door middel van een stevige *shake hand* getuigenis afleggen van hun loyauteit, terwijl de nationale kleuren op het *donjon* (slottoren) van het Chalet vrolijk wapperden in de wind. De prinsjes lieten niet op zich wachten om mee te doen, zodat daar aan de boord van de zee, een kwartier lang, handdrukken uitgewisseld werden. De herinnering hieraan zal in meerdere Belgische families angstvallig gekoesterd worden. Hoe dan ook, de jonge Verviersenaar kan er zich op beroemen dat hij een hartelijke en royale ontboezeming opgewekt had. Hij verliet het strand nadat hij op respectueuze wijze de Koning en zijn kinderen gegroet had (...) *** (113b). Vreemd, maar hier hield verder ook maar enige concrete berichtgeving over hun handel en wandel op ... Een toeval? Mmmm...

Op de dag van hun terugreis - 24 april, vrijdag rond de middag - wachtte een splinternieuwe, zogenoemde "koninklijke trein" hen op in het station Oostende-Stad. Dit uitzonderlijk privé-stel omvatte drie rijtuigen en twee bagagewagens. "Le Carillon" wist meer: "[Deze trein] is een pareltje van constructie. De nieuwe rijtuigen stralen een zeer grote rijkdom uit en bieden een comfort van de modernste smaak. Het rijtuig dat volgt op de bagagewagen dient als salonrijtuig voor het gevolg van Hunne Majesteiten. De twee anderen dienen, de ene voor keuken en eetzaal, de andere als salon voor de Koninklijke Familie" (114). Dit luxueus treinstel heeft ongeschonden de voorbije eeuw overleefd, bestaat dus nu nog altijd en wordt in ere gehouden. Bij gelegenheid, wordt het geëxposeerd als speciale attractie voor een hedendaags publiek dat verslingerd is op al wat

herinneren doet aan *authentieke royalty* en toenmalige pracht.. Trouwens, enkele hedendaagse gespecialiseerde tijdschriften of TV.-programmas in binnen- en buitenland voldoen, wekelijks of maandelijks én met succes, aan deze behoefte van alle tijden.

Nog iets over de tuinen van het Chalet: "(...) ze verschuilen zich achter een hoge haag van groen die zich ineenstrengelen met het traliwerk van ijzerdraad. Aan de andere zijde van de weg onttrekken struiken die al hun gebladerte hebben, de wat verweerde muren van de achterzijde van de omringende woningen aan het oog" (114a).

* 17 juni - ? juni 1914:

Op woensdagnamiddag 17 juni arriveerden de Koning en zijn drie kinderen in Oostende "pour un assez long séjour" [niet nader omschreven], zonder de Koningin. Albert I zelf kwam, iets eerder, per auto, toe. De koninklijke kinderen arriveerden met de express-trein uit Brussel in het station Oostende-Stad (115). De "Echo d'Ostende" wees erop, dat de stationschef Willequet de orde op perfecte wijze deed in acht nemen. Zondagmorgen 21 juni, om 9 uur, woonden de drie koningskinderen de H. Mis bij, ditmaal in de dekanale kerk van Sint-Petrus en -Paulus; zij waren vergezeld van hun leraar en een eredame (115a). Op een glimp op 's Konings wijze van gaan na, deden de kranten over hen geen verslaggeving. Albert wandelde eens op de zeedijk en droeg een tas die gevuld was met zand, om zijn arm die nog wat stijf is (na de val, enkele maanden geleden, van zijn paard?) wat te oefenen (115b). Verdere nieuwtjes ontbreken en ook over hun terugkeer naar Brussel werd met geen woord gerept. Tenzij, koelweg, dat de Vorst gisteren (26 juni) afgereisd was naar Valmont in Zwitserland ten einde de Koningin die aldaar om gezondheidsredenen verbleef, weer te ontmoeten (115c).

Marie-José (prinses van België, later – heel eventjes maar - koningin van Italië: mei-juni 1946) noteerde in haar memoires. "1909-1914. Men omschreef de eerste jaren van Albert I's regering als "*dagen van voldoening*", maar er waren ook dagen met lasten, zorgen, ernstige beslommeringen die hij even bedachtzaam en sereen wist te aanvaarden" (116).

6. OORLOG!

Het gerucht deed de ronde, dat de Koning en de Koningin, komende uit Valmont (Zwitserland) en doersporend zonder oponthoud in Brussel naar Oostende, aldaar zouden aankomen op zaterdag 11 juli. Voor een zomerverblijf, wellicht ... tot einde augustus 1914 (117). Eens gearriveerd, omhelsde het Koninklijk paar hun kinderen en nam het de woorden van welkom en hulde vanwege de personaliteiten in ontvangst. Dank zij haar kuur in Zwitserland, blaakte de Koningin weer van gezondheid, stelde men met voldoening vast (117).

14/7: Week van de automobiel Rond 14 juli : *** "**Het Koninklijk défilé**. Zijne Majesteit had de wens uitgedrukt om de wedijverende auto's stuk voor stuk in ogenschouw te nemen. Ze verzamelden op het Wapenplein, rond 6u30', en begaven zich in een lange rij naar het Koninklijk Chalet alwaar zij in goede orde gedefileerd hebben. Om dan de toer van de dijk te nemen en een rondrit in stad te maken. Op verscheidene momenten werden de chauffeurs toegejuicht door het publiek *** (117a).

Op 18 juli 's namiddags woonde de Vorst een polomatch bij (117b).

En dan ... stilte over hun handel en wandel! "Le Littoral" publiceerde wel nog een amusant tussendoortje dat, voorheen en gelijk wanneer, kon voorgevallen zijn.*** **De papegaai van de**

Koning. Er was in het Chalet een papegaai aanwezig voor wie de 'Koninklijke kroost' een zekere grote schrik had. Welnu, enkele dagen geleden en gebruik makend van een moment van onoplettendheid alsook van een slecht bewaakte uitgang, vertrok de vogel ongemerkt. Hij ging zich verschuilen in de tuin van een naburig huis alwaar hij de nacht doorbracht. Zijn toevluchtsoord zou moeilijk te ontwaren geweest zijn, ware het niet dat, met het krieken van de dag, de voortvluchtige als een bezetene en luidkeels voortdurend begon te roepen: "Albert! ... Albert! ...". De Vorst die onmiddellijk op de hoogte was gesteld van de vlucht, liet een beloning van 50 frank premie verschijnen voor wie de ontsnapte uit het Chalet veilig zou terugbrengen. De vogel werd ontdekt, enkele uren later. Hij zat op de top van een telegraafpaal en om hem te vangen deed men beroep op een *Porta-ladder* *** (117c).

Nog meldde vaagweg een krant, dat Albert I "bijna zeker" een competitiedag van de op gebied van scherm sport wereldvermaarde "Grote Week van Oostende" zal bijwonen. Maar het Lot beschikte anders ... Wanneer precies en hoé het Koninklijke gezin voortijdig hun vakantieverblijf te Oostende opgaven – was het nog vóór 21 juli, vast tijdstip voor de obligatoire viering van de Nationale Feestdag?, of zijn zij na deze dag van bij uitstek 'vaderlandse' plechtigheden niet meer teruggekeerd naar de kust? - is aldaar bij wijze van uitzondering niet kenbaar gemaakt noch overgeleverd. De vertroebelde internationale toestand verontrustte eenieder van langsom meer. Dermate ernstig verstoord was de diplomatieke situatie dat 's Konings plaats thans best ter plaatse in Brussel was om de actualiteit op de voet te volgen. Vlakbij de nieuwsbronnen, dichtbij de Regering en het ambtenarenkorps, het leger en de odestrijdkrachten én de ambassades van de woelige protagonisten. Het culmineerde en 'ontplofte' als het ware in wat later de "Groote Oorlog" (1914-1918) genoemd zal worden. **4 augustus 1914:** inval door de Duitsers in het tot dusver neutrale België. Koning Albert I deed in het Parlement een appél op de vaderlandsliefde van eenieder en stelde zich aan het hoofd van het Belgisch leger ... dat, gelet op de overmacht, onstuitbaar teruggedrongen werd. Uit Luik, uit Leuven, uit Antwerpen ... richting kust. Gestadige terugtocht, tot algemene verbijstering. "L'Echo d'Ostende, zondag 11 oktober 1914: "(...) Overigens, de aanwezigheid van de Koning te Oostende zou moeten volstaan om de bevolking gerust te stellen (...). "Van 10 tot 12 oktober betrokken Albert I en Elisabeth inderdaad nog even hun Chalet. Waar druk geconfereerd werd met de Hoofden van het Leger en de Regering. Koningin Elisabeth: "(...) Rond de middag [10 oktober] komen wij te Oostende toe. Bij het betreden van het Chalet, beseft men bruusk de situatie. Vreemd gevoel zich hier terug te vinden! (...)" (118). Of: "Vanuit het gezichtspunt van de ontmoediging van het moreel, was 10 oktober 1914 ongetwijfeld de somberste dag van de oorlog" (119). Wat een contrast met die, door ons terug - zo goed en zo kwaad als nog mogelijk is - opgeroepen en als het ware visueel neergeborstelde dagen, vol onbezorgde rust- en kustgenoegens!

Nog een wapperende flard emotie, te midden van het losgebarsten krijgstumult en het beukende kanonnengebulder - je moet er maar aan denken in zo'n sombere dagen! - willen wij aan de nevelen der 'historie' onttrekken.. Denkt eens in, Eduard De Cuyper - die hoofdingenieur-chef van de trams was en, herinnert u, menigmaal de Koninklijke Familie bij gelegenheid mede was komen begroeten - had vlak na het begin van de vijandelijkheden, op 9 augustus en namens de vrouwen, een niet zo voor de hand liggend schrijven gericht aan de Koningin die als volgt, vaardig gefraseerd, repliceerde. "Beste Mijnheer de Cuyper. [Ik ben] diep geroerd door de gevoelens van alle moeders, echtgenoten, dochters en zusters van onze dappere soldaten van Oostende en van de kust. Gij zijt zo goed geweest om daaraan te denken en het me in deze angstige uren mede te delen (.) En ik vraag u hen te zeggen hoe ik ontroerd hierom erkentelijk ben, met mijn vurigste wensen. Ik vraag uzelf, geachte heer de Cuyper, om te geloven dat ik des te meer gevoelig ben aan deze precieze getuigenis van sympathie, omdat het mij geadresseerd is door een tolk die niet mag twijfelen aan mijn oprechte gehechtheid" (119a).

Op 13 oktober verlieten de Vorsten, zonder het te beseffen (hoé kon het ook?!), voor vier volle jaren, gepijnigd door nare evenementen en schrijnende ellende, hun Chalet dat zij, bij herhaling, de afgelopen jaren node maar zus en zo hadden blijven vinden. De regering was weggetrokken uit het land en uitgeweken naar Sainte-Adresse nabij Le Havre. Het Vorstenpaar zelf verbleef “geruime tijd” in onbezet ‘vaderlands’ gebied: in De Panne, achter de IJzer, dichtbij het Belgische leger. “(...) In enkele villa’s aan de Esplanade. De koninklijke villa’s waren oorspronkelijk vier imposante villa’s van welgestelde families. Van oost naar west waren het: paviljoen Bortier, Villa de Terschueren, villa Maskens en villa Saint-Joseph. Voor de gewone mens kregen ze al vlug de toevoeging *kasteel*. Toen ze echter in de Eerste Wereldoorlog de Koninklijke Familie als bewoners kregen, werden ze bekend onder de naam “*koninklijke villa’s*”. Zonder enig comfort: geen stromend water, elektriciteit noch centrale verwarming. In juli 1917 werd beslist, dat De Panne voortaan deel zou uitmaken van de Engelse sector. Het gezin Albert-Elisabeth nam toen haar intrek in de villa St.-Flore in de zgn. “Moeren”.

Dit gebouw bestaat nog en is een Tea Room geworden. Tijdens de Tweede Wereldoorlog liepen de daareven geciteerd villa’s in De Panne zware schade op. Nadien werden ze afgebroken (...)” (119b). “(...) Onze Vorst was, volgens alle getuigenissen, meer begaan met de troepen dan velen in de Belgische generale staf (...) De bezorgdheid van Albert om “zijn” leger is legendarisch geworden, voor één keer een legende die overeenkomt met de waarheid. ’s Konings stugge wil tot vasthouden aan de vaderlandse grond, daarentegen, was pure mythe. Het verdedigen van het zo symbolische “hoekje vaderland” was een kwestie van volslagen toeval; en de “Koning-Soldaat” had er privé een hard hoofd in (...)” (119c).

Pas op 17 oktober 1918, aan boord van een Engelse torpedojager, zagen zij vanuit zee het vertrouwde silhouet van de middenkust terug opdagen en zetten zij weer voet aan wal in het amper bevrijde Oostende (120). Inderdaad, onvergetelijke kernmomenten voor die mensen-van-toen, onder wie onze voorouders!

7. HET CHALET GEDURENDE DE EERSTE WERELDOORLOG (1914-1918).

Anders gezegd: hoe *doorstond* het Koninklijk Chalet in Oostende de “Grote Oorlog”? Het nieuwsblad “Le Carillon” geeft - in bewoordingen eigen aan de naoorlogse, fel anti-Duits gezinde tijdsgeest - hierover een bondig verslag:

“(...) De Moffen hebben natuurlijk, van bij hun aankomst in Oostende, het Chalet ingenomen in Oostende en er zich als gebieders in genesteld. Maar niet voor lang. Dank zij de tussenkomst van Prins Ruprecht van Beieren, richtten zij slechts weinig schade aan, - volgens de krant “L’Etoile belge”.

Toegegeven: alles wat de Moffen in verleiding kon brengen, was in verzekerde bewaring gebracht.

Gedurende de Bezetting hebben de Mariniers er een bewakingspost bemand. Loopgraven werden gedolven “*sur le terre-plein* (opgehoogd stuk grond) *supérieur du perré* (steunmuur)”. En verblijven in beton beveiligden de Moffen tegen vlietigbommen. Geen enkele bom, geen enkele obus viel ooit op het Chalet noch op haar bijgebouwen.

Gedurende de oorlog werden 7 hectaren van het terrein beplant met aardappelen en de tuin van het Koninklijk Chalet bracht heerlijke (wortel)knollen (*tubercules*) voort” (121).

Het gebouw diende niettemin, na beschadigingen die tot 600.000 frank herstellkosten opliepen, andermaal in orde gebracht te worden. Het bleef een zorgenkind ... In feite, een na-oorlogs verhaal apart ...

NOTEN

- (65) Le Carillon; 8 juni 1911. De Koning had er nochtans uitdrukkelijk op aangedrongen om geen officiële begroeting te moeten ondergaan Tevergeefs
- (66) Le Carillon; 8 juni 1911, p. 3.
- (67) Marie- José: *o.c.*, p. 99-100.
- (68) Marie- José: *o.c.*, p. 123.
- (68a) L'Echo d'Ostende; 13 juli 1911.
- (69) Le Carillon; 21 juli 1911, p. 2 en 28 juli, 1911, p. 2
- (69a) Marie-José: *o.c.*, p.58..
- (70) Le Carillon en La Saison d'Ostende; 21 juli 1911.
- (70a) Echo d'Ostende; 13 juli 1911.
- (70b) Le Phare; 13 juni 1934
- (70c) Waarschijnlijk naar analogie met "*Ivanhoe*", een boeiende en nog immer gesmaakte roman van Sir Walter Scott ...
- (70d) Veel meer nog over haar in: A. Adriaenssen: *o.c.* , p.18-21.
- (70^e) La Saison d'Ostende; 25 juni 1911, p. 2.
- (71) Le Carillon; 21-22 oktober 1911, p. 3 en 14 december 1911, p. 2.
- (72) Le Carillon; 5 december 1911, p. 2.
- (73) Le Carillon; 19 december 1911, p. 4 en p. 2.. Zie ook: ibidem; 9 april 1914, p. 2.
- (73a) Le Carillon d.d. 14 december 1911. Zie ook ibidem; 27/2/1912, 8/6/1912 en 28/4/1914 (*d'Ostende à Middelkerke*).
- (74) Le Carillon; 21 december 1911, p. 2.
- (75) Le Carillon; 11-12 januari 1912, p. 2..
- (76) Le Carillon; 10 augustus 1911, p. 2 en 23-24 september 1911, p. 5.
- (77) Le Carillon; 17 februari 1912, 22 februari 1912, p. 2 en 2-3 maart 1912, p. 3.
- (78) Le Carillon; 27 februari 1912, p. 2 en 8-9 juni 1912, p. 3.
- (79) Le Carillon; 1 juni 1912, p. 2.
- (80) Le Carillon; 8-9 juni 1912, p. 3.
- (81) E. Smissaert: *Een eeuw Oostendse burgemeesters*, in: Open Monumentendag Oostende 2000, p. 63.
- (82) Le Carillon; 11 juni 1912, p. 2.
- (83) Le Carillon; 3 juli 1912, p. 2
- (83a) Le Carillon; 9 september 1912..
- (84) Marie José: *o.c.*, p. 119.
- (84a) Le Carillon; 23-24/12/1911, 24/9/1912, 16/9/1913, 19/9/1928. Le Journal de la Côte; 1/12/1928 (gedetailleerd). Echo d'Ostende; 28/9/1912. La Saison d'Ostende; 20/9/1913.
- (85) Le Carillon; 17 december 1912, p. 2 en 24 december 1912, p. 2.
- (86) Le Carillon; 4-5 januari 1913, p. 3.
- (87) Le Carillon; 7 januari 1913, p. 2.
- (88) Le Carillon; 6 maart 1913, p. 2.
- (89) Le Carillon; 8-9 maart 1913, p. 3.
- (90) Le Carillon; 15-16 maart 1913, p. 2 en La Saison d'Ostende; 23 februari 1913.
- (91) Le Carillon; 29 mei 1913, p. 1. Zie ook E. Smissaert: *Hier schouw ik over zand en zee*, in: Open Monumentendag Oostende 2001, p. 17.
- (92) R. Coelus: *o.c.*, p. 56.
- (93) Le Carillon; 23 juni 1913.
- (94) Le Carillon; 21 juli 1913, p. 2.
- (94a) La Saison d'Ostende; 31 juli 1913.
- (95) Le Carillon; 2-3 augustus 1913, p. 1.
- (96) Le Carillon; 9-10 augustus 1913, p. 1.
- (96a) La Saison d'Ostende; 9 (sic) augustus 1913.

- (96b) La Saison d'Ostende; 7 augustus 1913.
- (96c) Le Carillon; 11 augustus 1913.
- (96d) La Saison d'Ostende; 9 augustus 1913 en "Le Carillon"; 9, 18 en 20 augustus 1913.
- (97) Le Carillon; 11 augustus 1913, p. 2 (a).
- (98) *Erzherzog Franz Ferdinand: der Thronfolger, das Attentat, das Museum Artstetten* (Neder-Oostenrijk), in: Michelin Reiseführer Oesterreich (1993), p. 49-51 (met portret). Zie ook Jean-Louis Thiériot: *François Ferdinand d'Autriche: de Mayerling à Sarajevo* (2005).
- (99) Aleks Deseyne: *Raversijde: geschiedenis van het Koninklijk Domein* (Brugge, 1993), p. 12. Hij reserveerde een beknoptere versie voor het tweetalige tijdschrift over de Belgische monarchie dat "Museum Dynasticum" heet (jrg. 9, 1997, nr. 2, p. 24-32 o.d.t. "Het voormalig Koninklijk Domein te Raversijde". Acht jaar later greep een grootse retrospectieve plaats, "100 jaar Koninklijk Domein Raversijde, 1 juli-11 november 2005", vergezeld door de uitgave van een viertalige, gelijknamige catalogus die talrijke onuitgegeven foto's bevat. De provincie, ere-conservator dhr. Deseyne en medewerkers hebben goed werk verricht.
- (100) *Het Koninklijk Domijn te Raversijde*, in: De Zeewacht; 18 augustus 1934, p. 1.
- (100a) *Monsieur Collard*, in: Le Littoral; 18 augustus 1934. Hij was toenmaals de ere-direkteur met veel prestige van wat men nu de *Stedelijke Groendienst* noemt. Uit de lofredenen o.m.: "(...) Il y mit toute son âme de fonctionnaire consciencieux et tout son coeur d'artiste (...)".
- (100b) Le Littoral; 24 juni 1914.
- (100c) Echo d'Ostende; 30 november 1912.
- (101) Le Carillon; 21 augustus 1913, p. 2..
- (102) Le Carillon; 23-24 augustus 1913, p. 1..
- (103) *Albert: een Koning, een tijdsbeeld*: [tentoonstellingscatalogus]., (Brussel, 1975), p. 57.
- (104) Laurence Van Ypersele: *Le roi Albert: histoire d'un mythe* (1995), p. 301.
- (105) P. Goemaere: *Albert Ier loin des foules* (Brussel, 1935), p. 104. Aangehaald in voetnoot (103), p. 57.
- (106) Dirk Pertz: *Het sociaal toerisme*, in: *Te kust en te kuur: badplaatsen en kuuroorden in België* (1987), p. 159-160.
- (107) Le Carillon; 16 september 1913, p. 2 en 16 oktober 1913, p. 2.
- (108) Le Carillon; 29 januari 1914, p. 2.
- (109) Le Carillon; 13 november 1913.
- (110) Le Carillon; 20 november 1913, p. 2.
- (111) Le Carillon; 15 januari 1914, p. 2.
- (111a) Le Littoral; 14/2/1914, p. 2.
- (111b) L'Echo d'Ostende; 7 maart 1914 en Le Littoral, 28 februari 1914 (*Le Boeuf, le médecin du Roi*).
- (111c) Le Littoral; 28 maart 1914.
- (112) Le Carillon; 9 april 1914, p. 2.
- (113) Le Carillon; 16 april 1914, p. 2.
- (113a) Le Littoral; 15 april 1914.
- (113b) Le Littoral; 18 april 1914, p. 2.
- (114) Le Carillon; 25-26 april 1914, p. 2.
- (114a) *D'Ostende à Middelkerke*, in: Le Carillon; 28 april 1914, p. 1.
- (115) Le Carillon; 18 juni 1914, p. 3 en Echo d'Ostende; 17 juni 1914.
- (115a) en (115b) Le Littoral; 24 juni 1914.
- (115c) L'Echo d'Ostende; 27 juni 1914.
- (116) Marie José: o.c., p. 123.
- (117) Le Carillon; 11-12 juli 1914, p. 3 en Le Littoral; 4 juli 1914 en 15 juli 1914.
- (117a) Le Littoral; 15 juli 1914.
- (117b) Le Littoral; 18 juli 1914.
- (117c) Le Littoral; 22 juli 1914, p. 3..
- (118) Marie José: o.c., p. 149.

(119) J. Willequet: *Albert Ier, roi des Belges* (1979), p. 101.

(119a) Le Journal de la Côte; 23 maart 1927.

In de oorspronkelijke autograaf staat te lezen: "Cher Monsieur de Cuyper. Profondément touchée des sentiments qu'avec toutes les mères, les épouses, les filles et les soeurs de nos vaillants soldats d'Ostende et du littoral, vous avez bien voulu songer à m'exprimer en ces heures d'angoisse, Je vous prie de leur dire ma reconnaissance emue et mes vœux les plus ardents. Croyez vous-même, Cher Monsieur de Cuyper, que je suis d'autant plus sensible à ce précieux témoignage de sympathie qu'il m'est adressé par un interprète qui ne peut douter de mon sincère attachement. (s.) Elisabeth".

(119b) *De Panne leeft*: informatieblad; 2009, nr. 6, p. 20-21. Zie ook:

www.pannetheka.net/gebouwen/gebouwen_met_een_geschiedenis.dwt

(119c) Sophie De Schaepdrijver: *De Groote Oorlog: het koninkrijk België tijdens de Eerste Wereldoorlog* (1997), p. 98-99.

(120) Albert I: *Carnets et correspondance de guerre 1914-1918* / ed. par M.-R. Thielemans (1991), p. 161.

(121) Le Carillon; 22 juni 1919, p. 3. Eerder aangehaald door E. Smissaert: *Oostende, opnieuw "Koninklijke Residentie?"*, in: De Plate; jrg. 32, nr. 11, november 2003, p. 235.

LIDGELD 2012

Gezien de kostprijs voor het tijdschrift niet meer evenredig is met de inkomsten van de lidgelden zien wij ons verplicht de lidgelden aan te passen.

Deze werden door de Statutaire Vergadering van 2011 als volgt vastgesteld

Aangesloten lid	€ 15
Steunend lid	€ 25

Mogen wij vragen gebruik te maken van het hierbijgevoegd stortingsbulletin.

Fernand MUS
Penningmeester